

Gudmundur Alfredsson

Kisebbségi jogok és demokrácia

A létező emberi jogi szabályozás alapja az emberi méltóság és egyenlőség. A jogi normák, a kisebbségekhez tartozó személyek és népcsoportok egyenlőségének biztosítása érdekében tiltják a diszkriminációt, s ezen kívül különleges jogokról és intézkedésekről gondoskodnak. A jogi standardok betartásának ellenőrzésére végrehajtási mechanizmusokat hoztak létre. A nemzetközi szervezetek által közvetített bizalomépítő intézkedések e végrehajtási mechanizmusok jelentős tényezői.

A kormányközi megállapodások a kisebbségi jogokat az államok szuverenitásának és területi integritásának szem előtt tartásával garantálják. A nemzetközi jog és a kisebbségi jog tehát az állam egységét és területi integritását, valamint a kisebbségek létének és identitásának támogatását, védelmét egyszerre hangsúlyozza.

I. KISEBBSÉGEK

A nemzetközi emberi jogi szabályozás alapelve, hogy az emberi méltóság és egyenlőség egyetemesen érvényes. Bármilyen ezzel szembenálló kitétel ellentmond annak az alapelvnek, hogy mindannyian szabadnak születünk és emberi jogainkban mind egyenlők vagyunk.

A meglévő nemzetközi emberi jogi egyezményekben az emberi méltóságra és egyenlőségre hivatkozó kisebbségi jog magába foglalja a diszkrimináció tilalmát, az élet védelmét, a nemzeti, etnikai, nyelvi, kulturálisvallási identitás és sajátosság fejlesztését, illetve védelmét, valamint az identitás megőrzése és az egyenlőség megvalósítása céljából biztosítandó különleges jogokat, továbbá az oktatás, a nyelv, a kultúra, illetve a gazdasági és társadalmi ügyek területén szükséges különleges intézkedéseket. Az alábbiakban – a hagyományoknak megfelelően – a kisebbségek jogait két szempontból, a diszkrimináció tilalma, illetve a speciális jogok és intézkedések szempontjából közelítjük meg.

1. A diszkrimináció tilalma

Az Egyetemes Emberi Jogi Nyilatkozat és a két emberi jogi egyezségokmány (*A polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya*, valamint *A gazdasági, szociális és kulturális jogok nemzetközi egyezségokmánya*) biztosítja az egyenlőséghez való jogot és ebből következően a diszkrimináció tilalmát. A regionális egyezmények és dokumentumok szintén tartalmazznak hasonló kitételeket. Ezek közé sorolható a faji megkülönböztetés valamennyi formájának felszámolásáról és az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni küzdelemről szóló nemzetközi egyezmény, valamint a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO) egyezménye a foglalkoztatásra vonatkozó megkülönböztetés tilalmáról. Ezeken kívül a fajról és a faji előítéletekről, valamint a türelmetlenség minden formájának, illetve a vallási hovatartozáson és meggyőződésen alapuló megkülönböztetés kiküszöböléséről szóló nyilatkozatokat kell itt megemlítenünk.

A kisebbségekre vonatkozóan a diszkrimináció tilalma konkrétan azt jelenti, hogy a kisebbségek tagjai minden vonatkozásban az ország más állampolgáraival egyenlő bánásmódban részesülnek, továbbá hogy megelőznek minden tevékenységet, mely az egyének és népcsoportok által megkívánt egyenlő bánásmóddal ellenkezik és hogy „betiltanak és megelőznek minden, a személy egyenlőséghez való jogával szembenálló vagy azt korlátozó magatartást.”¹

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottsága (Human Rights Committee) 1989-ben a polgári és politikai jogok egyezségokmányához fűzött általános magyarázatában leszögezte, hogy „az

egyezségokmányban használt diszkrimináció-fogalom magában foglalja a faj, szín, nem, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történő megkülönböztetést, kizárást, korlátozást vagy előnyben részesítést, mely célja vagy következménye szerint megakadályozza, hogy minden személy egyenrangúan élvezze és gyakorolja az összes jogokat és szabadságjogokat”. Kimondták továbbá, hogy az egyenlőség nem minden esetben jelent szükségszerűen azonos bánásmódot, valamint nem minden megkülönböztetett bánásmód értelmezendő diszkriminációként, amennyiben olyan cél elérése érdekében történik, amely az egyezségokmány értelmében jogos, illetve amennyiben a megkülönböztetés kritériumai ésszerűek és objektívek.

2. Különleges jogok és különleges eljárások

Gyakran a különféle helyzetekben és körülmények között megtiltott diszkrimináció önmagában nem elégséges a többségi lakosság és a kisebbséghez tartozók teljes egyenlőségének biztosításához. Ennek okán néhány nemzetközi egyezmény különleges jogokról és különleges eljárásokról gondoskodik. Ezek közül a legfontosabbak: a polgári és politikai jogok nemzetközi egyezségokmánya, Egyezmény a népirtás büntetékének megelőzéséről és büntetéséről, a gyermekek jogairól szóló egyezmény, valamint az oktatásban alkalmazott megkülönböztetés elleni egyezmény és a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal 169. számú egyezménye az őslakos és törzsi népekről, s végül a fajról és a faji megkülönböztetésről szóló nyilatkozat. A különleges jogok nem privilégiumok, hanem a meg nem különböztetéshez hasonlóan az egyenlő bánásmód elvéből vezethetők le.

A felsorolt dokumentumokban található különleges kisebbségi jogok, röviden, a következőket foglalják magukban:

- a kisebbségeknek, az egyén élethez való joga mellett joguk van arra, *hogy* csoportként is létezzenek;

- a kisebbségi identitás és jellegzetességek kifejezése és megőrzése az oktatás, kultúra, vallás és nyelv területén;

- jog a kisebbségek anyanyelvének támogatásához és használatához a magánszférában és a helyi intézményekben, valamint meghatározott hivatalos célokra;

- az állam területén és az országhatárokon túl élő hozzátartozóikkal, rokonaikkal és barátaikkal való kommunikáció és kapcsolattartás joga; – jog ahhoz, hogy hagyományos gazdasági tevékenységekben részt

vegyenek.² Az őslakos népek esetében érvényes a földhöz és természeti forrásokhoz való közösségi jog is, amennyiben az illető kisebbség különleges viszonyban áll a földdel, vagy léte fenntartásához bizonyos természeti forrásokra támaszkodik;

- ugyanakkor a kisebbségek egyenlősége és meg nem különböztetése, valamint különleges jogaik gyakorlása nem csorbíthatja a többség jogait. A kisebbséghez tartozók kötelezik magukat mások, beleértve más kisebbségek, egyéni és kollektív jogainak tiszteletben tartására.

Néhány emberi jogi dokumentum értelmében az államok, a diszkrimináció elkerülése végett, kötelesek különleges intézkedéseket hozni, beleértve a konkrét szolgáltatásokat nyújtó pozitív tevékenységeket.

3. Politikai jogok és autonómia

A politikai képviseletben a különleges jogok biztosítják az egyenlőséget és méltóságot, mely ugyanakkor értelmet ad a többi speciális jognak is. Lehetővé kell tenni tehát a kisebbségek részvételét az államügyekben, esetenként nagyobb mértékben, mint amelyet a csoport

össztlakossághoz viszonyított aránya indokoltá tene. Ez különösképpen, bár nem kizárólagosan, a csoport életét és sorsát befolyásoló ügyek esetében érvényes. A nemzeti jogrendek ennek biztosítására több formát alkalmaztak:

- a csoport alkotmányos és/vagy törvény általi elismerése, valamint a kisebbségi törvények és szokások megjelenítése;

- a kormány kötelezi magát arra, hogy a kisebbségekkel megtárgyalja és konszenzusra jut az őket érintő kérdésekben;

- a választási körzetek igazságos kijelölése – a körzetek nem szolgálhatnak a kisebbségi tömbök fellazítására – és/vagy megfelelő számú képviselői hely biztosítása a törvényhozásban, illetve egyéb politikai szervezetekben, beleértve a kormányközi szervezeteket is;

- a csoport által megválasztott tisztviselőknek speciális pozíciók vagy meghatározott minimális létszám biztosítása az adott hivatalban.

A politikai jogok kontextusában felmerült az autonómia kérdése. Ez megvalósulhat teljes körű autonómia formájában, önkormányzat, önmenedzselés, önrendelkezés vagy pusztán a kiterjesztett funkciók megyei/tartományi hatóságokhoz való delegálásának eredményeként. Amennyiben a központi kormányzat egyetért a hatalom megosztásának elvével és a helyi ügyek megoldását az illető csoport képviselőinek kezében hagyja, az autonómia-elv érvényesül, és a megnevezés másodlagos fontosságúvá válik. A kisebbségek méltóságának, identitásának és szokásainak megőrzését, illetve az egyenlő bánásmódot oly módon lehet a leghatékonyabban biztosítani, hogy az illető csoport belügyeit önmaga gyakorolja és ellenőrizze. Ez a legalapvetőbb garancia, melyet egy kisebbség önmaga számára kívánhat, ugyanakkor épp ez az a követelés, amelynek a kormányok leginkább ellenállnak.

Az autonómia lehet területi és személyi elvű. Ha a kisebbségi csoport az adott területen nagy koncentrációban él, akkor a kisebbségi közigazgatás területinek tekinthető. Amennyiben a csoport tagjai szétszórtan avagy más népcsoportokkal vegyesen élnek egy nagyobb területen, a személyi elvű autonómia, azaz a lakóhelytől független csoporttagság és csoporttevékenységekben való részvétel alkalmazható jogos és működőképes megoldásként. A norvég törvényhozásban a számik tanácskozái gyűlése, a *sameting*, a személyi elvű megközelítés példája. A számik lakóhelyüktől függetlenül jelöltethetik magukat és szavazhatnak a tanácskozái gyűlés képviselőinek megválasztásakor. Hangsúlyozandó, hogy a kisebbségi autonómia intézményeinek működésében szintén a demokratikus elveket és más egyetemesen elismert emberi jogokat kell alapelvnek tekinteni.

4. Az emberi jogok oktatása

Az Egyetemes Emberi Jogi Nyilatkozat, a gazdasági, társadalmi és kulturális jogok egyezségokmánya (26., illetve 13. cikkely) és más dokumentumok is arra kötelezik a szerződő államokat, hogy az emberi jogok és alapvető szabadságjogok tiszteletének megerősítése céljából gondoskodjanak ezek oktatásáról. Ezek a kötelezettségek a kisebbségi jogok szempontjából is relevánsak; hiszen az Egyetemes Emberi Jogi Nyilatkozat szövegének értelmében „a nevelésnek elő kell segítenie a nemzetek, valamint az összes faji és vallási csoportok közötti megértést, türelmet és barátságot, valamint az Egyesült Nemzetek által a béke fenntartásának érdekében kifejtett tevékenységet”.

5. Normaalkotó tevékenység

A legújabb világpolitikai események egyszerre támogatják és akadályozzák a kisebbségi kérdések megnyugtató kezelését. A német egyesülés, az európai integráció, a kelet-közép-európai változások, az apartheid felszámolása Dél-Afrikában, mind olyan fejlemények,

melyek az állam nélküli csoportokat és ezek jogait a figyelem előterébe állítják. Másrészt az elszakadásért és függetlenségért vívott küzdelmek valószínűleg lelassítják és ellentmondásossá teszik ezt a folyamatot.

Az Európa Tanács is foglalkozik a kisebbségi kérdéssel. A jogállami demokrácia európai bizottsága előkészített egy kisebbségvédelemmel foglalkozó egyezménytervezetet, amelyet előterjesztett a Tanács Miniszteri Bizottságához. A Parlamenti Közgyűlés 1990/1134. számú javaslatában felkérte ugyanezt a bizottságot egy jegyzőkönyv vagy egy speciális egyezmény elkészítésére. Az Európai Együttműködési és Biztonsági Értekezlet ugyancsak jelentős rendelkezéseket fogadott el a kisebbségekre vonatkozóan. Németország és Lengyelország sokáig elhallgatott kisebbségi kérdésekre vonatkozó egyezményt kötött, Magyarország pedig felhívást tett közzé az egyéni és kollektív kisebbségi jogok nemzetközi kodifikációjára.

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottságában külön munkacsoport dolgozott a nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi kisebbségekhez tartozó személyek jogait tartalmazó nyilatkozaton. Az 1978 óta megtartott évi ülések után a munkacsoport 1991 februárjában befejezte a nyilatkozattervezet második olvasatát, melynek szövegét az Emberi Jogi Bizottság elfogadta. Ez lesz az első olyan nemzetközi dokumentum, amely kifejezetten a kisebbségek jogaival foglalkozik.

6. Kutatás

A kutatás mind a normaalkotás, mind pedig a végrehajtási eljárások nélkülözhetetlen mozzanata. Az ENSZ Kisebbségvédelmi Albizottságában a következő különmegbízottak (Special Rapporteur) foglalkoztak a kisebbségi kérdés különféle vonatkozásaival: Francesco Capotorti a kisebbségekhez tartozó személyek jogaival, Jules Deschenes a meghatározással, Claire Alley a különféle kisebbségi helyzetek békés és konstruktív megoldásával, jelenleg pedig Asbjörn Eie a nemzeti szintű intézkedésekből levonható tanulságokkal.³ Ezen túlmenően mind az Egyesült Nemzetek Egyetemén, mind pedig az ENSZ társadalmi fejlődéssel foglalkozó kutatóintézetében jelenleg is folynak az etnikai konfliktusok és a gazdasági és társadalmi fejlődés közötti kapcsolatra összpontosító kutatások.

Az emberi jogi normák lefektetői sokat tanulhatnak a nemzeti szintű törvényhozói, közigazgatási és jogi intézkedésekből, továbbá a kétoldalú egyezményekből. Néhány ország sikerrel vezetett be kisebbségjogi rendszereket, így Finnország az Aaland-szigeteken, Dánia a Faroer-szigeteken és Grönlandban, Dánia és Németország a német, illetve a dán kisebbségek számára, Olaszország Dél-Tirolban. Spanyolországban a regionális önrendelkezés bevezetése jelentősen csökkentette a feszültségeket a baszk területen. Ezeknek az intézkedéseknek a formáját, tartalmát és hatékonyságát folyamatosan elemezni kell és – amennyiben az lehetséges – a regionális és nemzetközi normákba be kell illeszteni.

II. VÉGREHAJTÁSI ELJÁRÁSOK

A kisebbségi problémák gyakorisága ellenére az emberi jogok érvényesülését felügyelő intézmények és politikai szervezetek kevés figyelmet fordítottak a bajban levő kisebbségekre. Ha végül konkrét tevékenységekre szánták el magukat, munkájuk nagyrészt eredménytelen volt.

A létező dokumentumok és határozatok a kormányok, nem kormányzati szervezetek és az erőszak áldozatai számára egész sor emberi jogi eljárást kínálnak. Ezeket, mivel általános jellegűek, a kisebbségek is hasznosíthatják. Az ENSZ-ben az emberi jogi egyezségokmányok vagy konvenciók végrehajtását vizsgáló testületek – mint például az Emberi Jogi Bizottság – és a faji megkülönböztetés felszámolásával foglalkozó bizottság szakértői egy adott egyezmény betartásáról készített jelentés bemutatásakor a kormánydelegációkat kikérdezik az érintett kisebbségek helyzetéről is és válaszaikat tüzetesen felülvizsgálják.

Az emberi jogi testületben a polgári és politikai jogok egyezségokmányának fakultatív jegyzőkönyve alapján benyújtott panasztételek elemzésekor a kisebbségi jogok betartását rendszeresen figyelik. Ilyen tekintetben különös figyelmet érdemel a Gazdasági és Társadalmi Tanács 1503. számú határozata által életbe léptetett eljárás, amely súlyos emberi jogi sérelmek esetén kifejezetten a csoportos panasztételre ad felhatalmazást, és ezen túlmenően az egyezmények ratifikálásától függetlenül alkalmazható.

Az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának különleges eljárásokat kidolgozó programjában felvetették a kisebbségi kérdést, többek között a romániai helyzetet és a vallási türelmetlenséget elemezve.

A kisebbségi jogok további fejlesztése, megerősítése mellett a már rögzített jogok betartását erőteljesebben, hatékonyabban számon kellene kérni. A nem kormányzati szervezeteknek igen jelentős szerepük van a kisebbségi jogok előmozdításában és megőrzésében. Amennyiben ezek a szervezetek rendelkeznek a Gazdasági és Szociális Tanács által szabályozott és megszavazott konzultatív státussal, részt vehetnek az ENSZ-ben az emberi jogi bizottságok ülésén. Az őslakos népek önmaguk közvetlen képviselőit megszerzték ezt a státust. Egymás között kapcsolatot kiépítve és munkájukat összehangolva előzönlük az ENSZ és a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal konferenciatermeit, jelentősen beleszólva az őket érintő normaalkotó folyamatokba, a maguk előnyére fordítva a számukra releváns emberi jogi eljárásokat. Kívánatos, hogy a kisebbségek is kihasználják ezeket vagy a hasonló, számukra is rendelkezésre álló eljárásokat.

III. A KEDVEZMÉNYEZETTEK

A kisebbségek sok százezer személyt foglalnak magukba, különféle etnikai származást, szokásokat, kultúrákat és nyelveket képviselve. 1988-ban az ENSZ Egyeteme kiadta az etnikai kisebbségek és őslakos népek világlauzának első kötetét.⁴ A londoni székhelyű nem kormányzati szervezet, a *Minority Rights Group* több mint nyolcvan kiadványt közölt a világ különböző tájain élő kisebbségekről, valamint egy új névjegyzéket a világ kisebbségeiről (*World Directory of Minorities*).⁵ A nemzetközi szervezeteknek mind ez idáig nem sikerült meghatározni a kisebbségi normák kedvezményezettjeit. Hasonlóképpen az egyéni és/vagy kollektív jogok kérdése is eldöntetlen még.

1. A kedvezményezettek meghatározása

A kérdés pragmatikus megoldása az volna, ha a „kisebbség” fogalmát egyáltalán nem vagy csak a minimumra szorítkozva – néhány kivételtől eltekintve az önmeghatározásra alapozva – határoznák meg. A legtöbb esetben nyilvánvaló, hogy mely csoportok tekintendők kisebbségeknek.

A „kisebbség” fogalmának kimerítő meghatározásán már régóta dolgoznak, hogy e területen is összhangba hozzák a nemzetközi normaalkotást.⁶ Az ENSZ-ben kiadták a 40 év alatt előterjesztett kisebbségi meghatározás-tervezetek gyűjteményét.⁷ Ezek számos közös alkotóelemet tartalmaznak, mint például a nem domináns helyzet, bizonyos nélkülözhetetlen jellemzők, valamint az illető helyen való letelepedés időtartamának kritériumát. A közös elemek ellenére mind ez idáig nem született megegyezés egy általánosan elfogadható definícióra vonatkozóan. Az erre vonatkozó releváns viták azt bizonyítják, hogy a megegyezés legfőbb akadályát a szubsztanciális jogok, illetve némely kisebbségek el nem ismerésére irányuló taktikai késleltetések jelentik.

A nemzetközi egyezményekben a „kisebbség” terminust gyakran megelőzi a nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi jelző. A különféle dokumentumokban és irodalomban eltérő

jelentéssel alkalmazzák a „nemzeti kisebbség” fogalmát is. Tény, hogy mind a négy jelző a kormányok számára elfogadhatatlan kategóriák kizárására szolgál.

A kisebbségek rendkívüli változatossága miatt bizonyos csoportok valóban neszséget okoznak a normaalkotásban. A területi integritás valós vagy vélt veszélyeztetettsége okán a kormányok különösképpen érzékenyek azokkal a kisebbségekkel szemben, amelyek identitásukban egy határon túli nemzethez tartoznak. A különféle földrajzi és kulturális helyzetben élő kisebbségek szükségletei is meghatározóak e normaalkotásban: a sokrétű, sajátos jellegzetességekkel rendelkező etnikai kisebbségek védelmét szolgáló elvárások eltérnek a vallási kisebbségekéitől vagy a szektákéitól, amelyek vallásukat kivéve osztoznak a többségi lakosság identitásában. A társadalmi és kulturális kisebbségek tekintetbevétele szintén népszerűtlen politikai határozatokat követel. A potenciális kedvezményezettek lehetséges kizárását alátámasztja az az érv, miszerint az egyéb speciális jogokkal rendelkező csoportoknak nincs szükségük a kisebbségeket megillető teljes jogrendszerre. Ebbe a kategóriába sorolandók azok a csoportok, melyek csupán vallásuk és hitük alapján különböznek el. Ugyancsak ide tartoznak a vendégmunkások, állampolgársággal nem rendelkezők, menekültek és hontalanok mindaddig, amíg az adott országban ideiglenesen tartózkodnak. Bár ezek a kisebbségekhez hasonló nehézségekkel szembesülnek, védelmüket más dokumentumok biztosítják. Ugyanez vonatkozik az emigránsokra, akik önkéntesen költöznek át és telepednek le az adott országban. A gazdasági vagy egyéb kényszerítő ok ellenére ez utóbbiak „szabadon” döntenek, és az előnyök mellett választásuk hátrányait is vállalniuk kell.

A meghatározások feletti viták fontos alkotóeleme a szubjektív tényező. E tényező két pólusú: az egyén döntése a kisebbségekhez való tartozásról jelenti az egyik pólust, míg a másik oldalon a csoport befogadó készsége áll. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal 169. számú konvenciója kiköti, hogy „a csoportok öslakosként avagy törzsként való meghatározásának alapvető kritériuma ezek önmeghatározása”. Akárcsak a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal szövegében, az önmeghatározás kritériumát kombinálni kellene különféle sajátosan jellemző, objektív követelményekkel, amelyek pozitív módon (bizonyos jellemzők alapján), illetve negatív módon (egyes eltérő csoportok kizárásával) szövegezhettek meg.

A szubjektív tényezőbe az államoknak nem lehet beleszólása. Ha egy országban a csoportok megfelelnek az objektív, illetve szubjektív követelményeknek, a kormány erre vonatkozó álláspontja irreleváns. Ebből következik, hogy eleve gyanakvással kell viszonyulni az olyan államhoz, mely valamely kisebbséget nem akar elismerni. A csoportoknak egyéb megnevezése (*együtt élő nemzetek* vagy *nemzetiségek*) nem indokolja a kisebbségeknek kijáró védelem megvonását ezektől a csoportoktól.

Hasznos volna továbbá különbséget tenni egyrészt a kisebbségek, valamint az öslakos és törzsi népek, másrészt a „nép” fogalma között. A nemzetközi egyezményekben nem határozták meg az utóbbit, ezért tartalma kontextustól függően változik.

2. Egyéni és kollektív jogok

Akár a legtöbb nemzetközi emberi jogi normát, a kisebbségi jogokat is nagyrészt az egyéni jogra alapozva rögzítették. Igaz, a normák kollektív jogokat is magukban foglalnak. A polgári és politikai jogok egyezségománjának 27. cikkelye a „kisebbségekhez tartozó személyekre” vonatkozik, ám bizonyos jogok gyakorlása „csoportjuk más tagjaival együttesen” is biztosított.

Kifejezetten kollektív jogokról csak néhány dokumentumban esik szó, úgymint a népirtás büntetésének megelőzéséről és megszüntetéséről készült egyezményben, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal 169. egyezményében, valamint a fajról és a faji előítéletről szóló nyilatkozatban.

A kisebbségi autonómia lényegénél fogva a kollektív jogokhoz tartozik. A kollektív entitás meghatározza és igényli a neki megfelelő közigazgatási formát és struktúrát. Az autonómiához való jog megsértésekor a kisebbség panaszt tesz nemzeti és kormányközi szinteken.

IV. KÖVETKEZTETÉSEK

Jelen tanulmány a nemzetközi kisebbségi jogi standardokra és ezek gyakorlására, végrehajtására összpontosított. A megoldatlan problémák és konfliktushelyzetek azonban arra mutatnak, hogy sok tennivaló van még általában az etnikai viszonyok, az etnikai konfliktusok okai és következményei, illetve a konfliktusmegoldások terén.

A nemzetközi emberi jogi egyezményekben az egyenlőségre, a meg nem különböztetésre, különleges jogokra és eljárásokra vonatkozó cikkelyek fontos jogi alapvetést jelentenek. A meglévő nemzetközi jogi standardok megvalósítása az érintett felek előnyére válna. A kormányoknak föl kell ismerniük, hogy a nemzeti egységre és területi integritásra irányuló törekvéseiket a demokratikus tolerancia, pluralizmus és a kisebbségek bevonásán, részvételén alapuló fejlődés érvényesítésével kell helyettesíteniük. A belső konfliktusokat és külső veszélyeket kockáztató ósdi és konzervatív kérdéskezelés helyett a kisebbségeket partnereknek és nem vetélytársaknak kellene tekinteni. A pozitív nemzeti tapasztalatok arra okítanak, hogy a különleges kisebbségi jogok elismerése és tiszteletben tartása az elnyomás és semmibe vétel működőképese alternatívái. Ez magában foglalja a hatalmi jogkörök egy részének az autonóm régiókhoz való telepítését, ami a különleges jogok gyakorlatát valóban hatékonytá teszi.

Fordította és átdolgozta: Bíró Anna Mária

Jegyzetek

- 1 E meghatározás megtalálható az E.78.XIV.1. iktatószámú ENSZ-dokumentumban.
- 2 Lásd a CCPR/C/33/D/197/1985 ENSZ-dokumentumban.
- 3 A Capotorti-jelentés az ENSZ E.78.XIV.1. iktatószámú, a Deschenes-tanulmány az E/CN.4/Sub.2/1985/31 és Corr.1 jelzésű, a Palley-tanulmány az E/CN.4/Sub.2/1989/43 az Eide-jelentések az E/CN.4/Sub.2/1990/46 és E/CN.4/Sub.2/1991/43 iktatószámú dokumentumokban található meg.
- 4 World Guide of Ethnic Minorities and Indigenous Peoples, Rudolfo Stavenhagen, az ENSZ Egyeteme és az El Colegio de Mexico, 1988.
- 5 World Directory of Minorities, Minority Rights Group, Longman Group Ltd: Harlow, Essex, 1989.
- 6 E kérdés alapos kifejtését lásd Oldrich Andrysek: *Report of the Definition of Minorities* című munkájában, Netherlands Institute of Human Rights, SIM Special No. 8, 1989.
- 7 Lásd az E/CN.4/1987/WG.5/WP.1. iktatószámú ENSZ-dokumentumot.

GUDMUNDUR ALFREDSSON MINORITY RIGHTS AND DEMOCRACY

The study introduces three groups of minority rights. 1) Legal norms that prohibit discrimination establish the foundation for human and citizen equality. As a result, in the general explanations of the Covenant on Civil and Political Rights (1989), the UN Human Rights Committee explicitly establishes that the prohibition of discrimination contained in the above document also applies to discrimination based on race, colour, gender, language, religion, political convictions, nationality, and socio-economic status. 2) The special rights of minorities include those rights that help minorities maintain their identity (rights relating to education, culture, language, maintenance of relations, assembly, etc.). 3) The author

discusses the right to representation and interest-protection, as well as the various forms and degrees of minority autonomy, in the context of political rights.

In order that these rights be realized, there is a need to provide education in human rights, to establish legal norms, and to encourage scientific research. In the establishment of minority rights, there is special need for the precise definition and utilization of concepts, precise delineation of the sphere of individual and collective minority rights, and the development of executive procedures. Alfredsson also mentions the specific attempts of the United Nations and other professional and political activities that deal with the above issues.